שני לוחות הברית — מקץ

את חטאי אני מזכיר היום (בראשית מא, ט). הנה שר המשקים היה גוי טמא, והערה נפשו למות להודות את חטאיו בשביל תועלת פרעה. ומדת בשר ודם כשמודה על חטאיו אזי אוי לו, על כל זאת הערה נפשו למות והודה. ומה יעשה בשר ודם אשרי איש מודה על חטאיו ירוחם כמו שכתוב (משלי כח, יג) ומודה ועזוב ירוחם, ק"ו שיהיה נזהר בוידויים בכל עת ובכל שעה לכבוד מלך מלכי המלכים הקב"ה, ובתנאי שיהיה מודה ועוזב וישליך במצולות ים כל חטאיו:

בלעדי אלהים יענה את שלום פרעה וגו' את אשר אלהים עושה וגו' (בראשית מא, כה). ראה איך שם שמים שגור בפי יוסף הצדיק לתלות הגדולה בהש"י, ואמר מה אני ומה חיי כי אם מה שחולק הש"י מכבודו לי. וזה מוסר גדול שהאדם בכל פעולותיו יודה וישבח לקונו יתברך כי לו הגדולה והכח והממשלה בכל מכל כל ובמצבייה עביד הכל:

ובטרם תבא שנת הרעב (שם מא, נ). מכאן למדו רז"ל (תענית יא, א) שאסור לשמש בשנת רעבון. עוד אמרו (שם) שמחויב אדם לצער עם הציבור בכל צרותיהן, אע"פ שהוא יושב בריוח צריך להשתתף בצרות הציבור כאשר האריכו רז"ל בזה:

ויוסף הוא השליט (בראשית מב, ו). אמר הנביא (ישעיה נה, ח) בשם הש"י, כי לא מחשבותי מחשבותיכם, כי מחשבת אדם הכל המה הבל הבלים והבלים בלי מספר, האדם חושב ענין זה הוא טובה ובאמת הוא רע. וכן חושב ענין לרעה, והאלהים חשבה לטובה. ראה מחשבת השבטים היה לעבד נמכר יוסף להיותו עבד לאבד זכרו, וזה הדבר בעצמו היה סבה שנעשה למלך. על כן תמים תהיה עם ה' ובטל רצונך מפני רצונו:

למה תתראו (בראשית מב, א). זה לשון הזוהר (ח"א קצז, ב), ויאמר יעקב לבניו למה תתראו, בגין דלא תחמון גופייכו אלא ברעבון כגוברין דלית לון שובעה. אמר רבי חזקיה ודאי רזא הכי דהא בכל זמנא דצערא איהו בעלמא לא בעי בר נש לאחזאה בשוקא בגין דלא יתפוש בחוביה, ועל דא אמר למה תתראו, והא אתמר כו' עד כאן לשונו. ומה שאמרו רז"ל (תענית י, ב) והביא רש"י דבריהם למה תראו עצמיכם בפני ישמעאל ובני עשו כאלו אתם שבעים כו', דברי רז"ל הם רמיזות והם רומזים על כוחותיהם של מעלה והם המה המקטרגים בר מינן:

איש אל אחיו אבל אשמים אנחנו וגו' (בראשית מב, כא). התודו על עונם ופרטו את עונתם, כי צריך לפרט החטא. ואף למ"ד דסבירא ליה אין צריך לפרט, מכל מקום יותר מן המובחר הוא לפרט על החטא, ופרטו בדבריהם אשר ראינו צרת נפשו, ונוסף על זה חטא כי התחנן לפנינו ולא שמענו כו'. וכך ינהוג האדם לפרט חטאיו תמיד בפני קונו ויבכה ויתחנן ויתאבל, וזהו לשון אבל אשמים אנחנו. אבל לשון אבילות, כי על דא בכינו ומתאבלין אנחנו:

ודע כי הקליפה שהוא היצה"ר בכלל הוא כמה פרטים מתפשט בכל צד ופונה בכל אשר ימצא, על כן צריך לפרט החטא ולהתחרט כדי לבטל פרטיו, ודבר זה הוא כל זמן עמידת העולם וששת אלפים הוה עלמא כו', וכבר בעונותינו הרבים התפשט גם באלף השישי והממשלה בידו עד שיבא משיח צדקינו תשועת ה' כהרף עין. ועל זה נרמזו בכאן ששה אלפין *איש *אל *אחיו *אבל *אשמים *אנחנו:

ויפתח האחד את שקו וגו' והנה הוא בפי אמתחתו. ויאמר אל אחיו הושב כספי וגם הנה באמתחתי וגו' ויחרדו איש אל אחיו וגו' מה זאת עשה אלהים לנו (שם מב, כז-כח):

צא ולמד איך משלם הקב"ה מדה כנגד מדה, ביעקב נאמר (שם כז, טז) ואת עורות גדיי העזים הלבישה, כנגד זה ויטבול את הכתונת בדם (שם לז, לא) להכחישו. הוא גרם ויחרד יצחק חרדה גדולה (שם כז, לג), כנגד זה חרד גם כן חרדה גדולה בשעה שאמר הכר נא וגו' (שם לז, לב). וכן יהודה רימה אותו תמר בעור בגדי עזים, וכן ויכר יהודה (שם לח, כו). יהודה אמר לאביו הכר נא הכתונת בנך, כנגד זה נענש ויכר יהודה. וכן עתה היו מתודים ויפתח האחד את שקו, הוא לוי שנשאר יחיד משמעון בן זוגו כדפירש רש"י (בראשית מב, כז), ויאמרו איש אל אחיו הנה בעל החלומות וגו', וזה היה שמעון ולוי. עתה התודה הנה זה הוא באמתחתי, כלומר חטא הנח בעל החלומות והשבטים כולם התודו על תיבת זאת שחטאו ושלחו לאביהם. ויאמרו זאת מצאנו, וזהו מה זאת עשה לנו אלהים, כלומר מה גדול כח העבירה שעשינו עם תיבת זאת. ובזה מתורצים כמה יתורים באלו הפסוקים מבוארים למדקדק, למדתי זאת מדברי ספר דברי שלום:

מה נאמר לאדוני מה נדבר ומה נצטדק האלהים מצא עון עבדיך (שם מד, טז). אם התודו הם בפני בשר ודם אף כי ידעו כי צדקו הם במעשה הזה, ומה יעשה קרוץ מחומר המלא עונות ומרד במלך מלכי המלכים הקב"ה איך ימלא פיו בוידוים ותחנונים כולי האי ואולי: